

Гончаренко Ю. М.

студентка 3-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЙ ПРОКУРОРА ТА АДВОКАТА В ЗМАГАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Відповідно до ст. 129 Конституції України однією із основних засад судочинства є змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

З огляду на змагальний характер кримінального судочинства особливої ваги набуває активна діяльність професійних учасників кримінального процесу. Адже ефективність функціонування таких суб'єктів кримінально-процесуальних відносин, як прокурори та адвокати, визначає ефективність всього правосудного процесу. Професійні учасники кримінального процесу, виступаючи суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин, постійно взаємодіють як один з одним, так і з іншими учасниками кримінального судочинства (Яновська О. Г. Психологічний вплив як чинник ефективної діяльності прокурора та адвоката в змагальному кримінальному судочинстві // Часопис Київського університету права: український науково-теоретичний часопис - Київ, 2011. - № 3. - С. 257-260).

Частиною 3 ст. 22 КПК України визначено, що під час кримінального провадження функції обвинувачення, захисту, судового розгляду є чітко розмежованими. Функцію обвинувачення законодавець покладає на прокурора, слідчого і потерпілого (ч. 4 ст. 22 КПК України), а функцію захисту - на підозрюваного, обвинуваченого, його захисника та законного представника (ч. 5 ст. 22 КПК України). Кримінально-процесуальні функції обвинувачення і захисту є протилежні за своїм спрямуванням і виконуються різними суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності. Чинний КПК України зобов'язує прокурора і слідчого всебічно, повно і неупереджено проводити досудове розслідування, виявляючи і обставини, що свідчать на користь підозрюваного (обвинуваченого), проте прокурор не може бути стороною обвинувачення і одночасно захищати підозрюваного, обвинуваченого (Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-УІ: Офіційний текст. - К.: Алерта, 2015. - С.11-12).

Правозахисна діяльність прокурора, судді, слідчого спрямована на забезпечення прав, свобод і законних інтересів всіх учасників процесу без будь-якого винятку, тоді як захисна діяльність підозрюваного, обвинуваченого, його захисника та законного представника направлена на спростування підозри чи обвинувачення. Правозахисна прокурорська функція впливає із обов'язку держави охороняти людину, її права, свободи та законні інтереси. Тому захист є видом (напрямом), прокурорської діяльності, безпосередньо спрямованим на обстоювання прав та законних інтересів всіх учасників, які беруть участь у досудовому розслідуванні, крім спростування прокурором висунутої підозри чи обвинувачення. Право на захист - діяльність великого державного та суспільного значення. Вона є вираженням обов'язку держави перед людиною і громадянином, закріпленого ст. 3 Конституції України, і реалізується усіма державними органами, які ведуть кримінальний процес, без винятку.

Водночас для особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, однієї державної правозахисної діяльності недостатньо. Така особа наділяється ще й додатковим конституційним правом на захист (ч. 1 ст. 63 Конституції України). Якщо правозахисна діяльність прокурора у досудовому розслідуванні має публічний, офіційний, посадовий характер і спрямована на захист прав усіх учасників процесу, то захисна діяльність підозрюваного, обвинуваченого, захисника і законного представника, направлена безпосередньо на реалізацію підозрюваним, обвинуваченим своїх суб'єктивних прав з метою захисту від підозри чи обвинувачення (Яновська О. Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства : монографія / Яновська О. Г. ; Нац. акад. внутр. справ. - К. : Прецедент, 2011. - С. 208).

Захисна функція виникає і здійснюється виключно як реакція на висунутий підозру, обвинувачення і є діяльністю, спрямованою проти цієї підозри, обвинувачення. Захист підозрюваного, обвинуваченого - це форма оборони, протистояння, протидії з обвинувачем, що не характерно для публічного, посадового правозахисту, що має на меті охорону прав учасників процесу, яких ніхто не обвинувачує у вчиненні кримінального правопорушення. Професійні учасники кримінального процесу постійно взаємодіють як один із одним, так і з іншими учасниками судочинства. Існує два види взаємодії: кооперація і конкуренція. Прокурор і захисник перебувають в умовах такого виду взаємодії, як конкуренція, крайнім проявом якої є конфлікт. З іншими учасниками кримінального процесу прокурори та адвокати можуть як кооперуватися, так і конкурувати (Юришин В. М. Відносини прокурора із захисником у досудовому розслідуванні за новим КПК України // Адвокат : загальнодержавний професійний журнал / Спілка адвокатів України ; Акад. адвокатури України ; Укрінюрколегія. - Київ, 2012. - № 9 (144). - С. 19-22).

Після проголошення незалежності України і подальшої демократизації кримінального судочинства КПК 2012 року було розширено повноваження захисника. Він почав брати участь у досудовому розслідуванні з моменту пред'явлення обвинувачення у всіх кримінальних справах без будь-якого винятку, а в разі затримання особи як підозрюваного або застосування до неї будь-якого запобіжного заходу до пред'явлення обвинувачення - з моменту затримання чи обрання запобіжного заходу. Адвокат не лише присутній під час проведення слідчих та процесуальних дій, але й має право збирати докази на користь свого клієнта. Так, згідно зі ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» він уповноважений збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012р. - К.: ПАЛИВОДА А. В., 2015. - С.13).

За чинним КПК України, захисниками можуть бути лише адвокати, тобто висококваліфіковані фахівці в галузі права, які мають свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю і відомості про яких внесені до Єдиного реєстру адвокатів України (Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: Офіційний текст. - К.: Алерта, 2015. - С.27).

Адвокатська та прокурорська діяльність у досудовому розслідуванні становить певну систему процесуальних дій. Сьогодні захисник наділений правом

не тільки заявляти клопотання про усунення порушень закону, а й брати безпосередню участь у досудовому розслідуванні з самого початку обвинувальних дій, тобто може реально попереджувати порушення закону щодо свого підзахисного. Захисник-адвокат може відкрито і рішуче протестувати проти незаконних дій прокурора, який не має над адвокатом ніякої адміністративно-дисциплінарної юрисдикції. Більше того, адвокат під час досудового розслідування може оскаржити слідчому судді рішення, дії чи бездіяльність прокурора у випадках, передбачених ст. 303 КПК України.

Отже, в умовах змагального характеру кримінального судочинства особливої ваги набуває діяльність професійних учасників кримінального процесу, бо саме від ефективної діяльності таких суб'єктів кримінально-процесуальних відносин, як прокурори і захисники-адвокати, залежить ефективність всього кримінального судочинства в цілому. А взаємодія прокурора із захисником-адвокатом зумовлена саме співвідношенням їхніх кримінально-процесуальних функцій.